

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտի 2013թ. գիտական և գիտակազմակերպական գործունեության հիմնական արդյունքների մասին

I. Կարևորագույն արդյունքները

«Հարկման և հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացման ուղիները ՀՀ-ում» (ղեկ. ՀՀ ԳԱԱ թղթ.անդամ, տ.գ.դ. Վ.Հարությունյան) թեմայում հիմնավորվել են հարկային ներուժի գնահատման մոտեցումները հարկային բեռի օպտիմալացման տեսանկյունից՝ հիմք ընդունելով տնտեսվարող սուբյեկտների հարկերից խոսափելու նվազեցման ուղիները: Հարկային ներուժի վերաբերյալ անհրաժեշտ է իրականացնել նաև խոր և հիմնարար ուսումնասիրություններ՝ հաշվի առնելով տնտեսական, սոցիալական, պատմական և քաղաքական գործոններն ու դրանց դրսևորման առանձնահատկությունները, որոնք կնպաստեն հարկման և հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացմանը ՀՀ-ում:

Հրատարակվել են. Յու.Սուվարյանի, Վ.Հարությունյանի, Վ.Սարգսյանի, Վ.Խաչատրյանի «Գիտակրթական համակարգի կառավարման ռազմավարությունը», Վ.Հարությունյանի գիտ. խմբ. «Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր, արդի հիմնահարցեր», Ռ.Սարինյանի «Հայ տնտեսագիտական մտքի հիմնական հոսանքները» գրքերը: Հ.Ավագյանի «ՀՀ լեռնահանքային արդյունաբերության հանքահարստացման թափոնների և դրանց էկոլոգիական հետևանքների գնահատումը» մենագրությունում քննարկվում են շահագործվող (և շահագործման պատրաստվող) հանքավայրերում օգտակար տարրերի կորզումների և շրջակա միջավայր թափվող ծանր մետաղների հետ կապված հիմնախնդիրները: Ա.Բայադյանի «ՀՀ գյուղատնտեսական արտադրության զարգացման հիմնախնդիրները և դրանց լուծման ուղիները» աշխատությունում ուսումնասիրված են ոլորտում վերամշակվող հումքի մթերման արդյունաբերական կազմակերպությունների և ինտեգրացիոն հարաբերությունների, արդյունաբերության զարգացման և բարելավման հիմնական ուղիները: Դ.Հարությունյանի «Վճարային հաշվեկշռի պետական կարգավորման հիմնախնդիրները և դրանց լուծման ուղիները Հայաստանի Հանրապետությունում»

մենագրությունում քննարկվում են մակրոտնտեսական ցուցանիշների ազդեցությունը երկրի վճարային հաշվեկշռի վրա և հավասարակշռելու ժամանակակից մեթոդների առավելություններն ու խոցելի կողմերը:

II. Բազային ֆինանսավորմամբ ստացված հիմնական արդյունքները

1. «Մակրոտնտեսական հիմնախնդիրներ և ֆինանսներ» ուղղության հետազոտվող թեմաներն են.

1) «Հակաճգնաժամային միջոցառումներն աշխարհում և Հայաստանում» (ղեկ. ՀՀ ԳԱԱ թղթ.անդամ, տ.գ.դ. Վ.Հարությունյան) թեմայում բացահայտվել է, որ համաշխարհային տնտեսության մեջ իրականացած և այժմ էլ դեռևս իրականացվող հակաճգնաժամային միջոցառումները տվել են որոշակի արդյունքներ, սակայն առկա են մի շարք հիմնախնդիրներ, որոնք, այնուամենայնիվ, կարող են ռիսկային լինել համաշխարհային տնտեսության համար և իրենց բացասական ազդեցությունը թողնել զարգացող ու փոքր բաց տնտեսություն ունեցող երկրների վրա:

Բացահայտվել է նաև, որ ԱՄՆ տնտեսության մեջ ահազնացող պարտքային դեֆոլտի վտանգը և դրա արդեն իսկ նկատելի բացասական ազդեցությունը, ԵՄ-ում պետական պարտքերի աճը և, հատկապես, ՌԴ տնտեսությունում տեղի ունեցող աճի տեմպերի դանդաղեցումն իրենց բացասական ազդեցությունը կթողնեն ՀՀ տնտեսության զարգացման տեմպերի վրա: Այդ իսկ պատճառով կարևորվել են ՀՀ-ում կառավարության կողմից որդեգրված ծրագրային դրույթների և գերակայությունների իրականացումը, ինչպես նաև դրանց ճիշտ և ժամանակին հակապարբերաշրջանային ուղղվածություն տալու հանգամանքը՝ սոցիալական ապահովության ծրագրերի մշակման, տնտեսական ցնցումների և ճգնաժամերի սոցիալական բացասական ազդեցության չեզոքացմանն ուղղված լինելու համատեքստում:

2) «Հարկման և հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացման ուղիները ՀՀ-ում» (ղեկ. ՀՀ ԳԱԱ թղթ.անդամ, տ.գ.դ. Վ.Հարությունյան) թեմայի շրջանակներում վերլուծվել են պետության սուբյեկտների հարկային պոտենցիալի գնահատման ժամանակակից մեթոդները, ինչպես նաև առանձնացվել դրանց մեթոդաբանական մշակման յուրովի մոտեցումները՝ հարկային եկամուտների օպտիմալացման և հարկային վարչարարության բարելավման տեսանկյուններից: Գնահատելով

հարկային ներուժի վրա ազդող գործոնների համակարգը՝ ներկայացվել են հարկային ներուժի դինամիկայի և բաշխման առանձնահատկությունները:

3) **«Ձեռնարկատիրության արդի հիմնախնդիրները և դրանց լուծման ուղիները ՀՀ-ում»** (ղեկ. տ.գ.թ. Ա.Թամազյան) թեմայում ուսումնասիրվել է Հայաստանում ձեռնարկատիրական գործունեության արտաքին միջավայրը ձևավորող հիմնական գործոնները, կատարվել է դրանց մանրամասն վերլուծություն, քննարկվել են ձեռնարկատիրության տարածաշրջանային ինտեգրացիայի, օրենսդրական, տեղեկատվական ապահովվածության և պետական կարգավորման կատարելագործման հիմնահարցերը, քննադատական վերլուծության են ենթարկվել ինովացիաների և վենչուրային ձեռնարկատիրության կարգավորման ծրագրային և օրենսդրական հիմքերը Հայաստանում՝ մշակելով այս խնդիրների լուծման ուղիներ և միջոցառումներ: Ուսումնասիրությունների ընթացքում պարզվել է, որ ՀՀ-ում ներքին շուկայի տարողունակությունը, հատկապես վերամշակման բարձր մակարդակ պահանջող ապրանքների գծով, շարունակում է մնալ ցածր մակարդակի վրա, ներկայումս տեղեկատվական տեխնոլոգիաներին հատկացվող մեծ դերն ավելի շատ պայմանավորված է որոշակի ներուժի առկայությամբ, քան թե դրա իրական օգտագործմամբ, ձեռնարկատիրության տեղեկատվական ապահովվածությունը գտնվում է բավականին ցածր մակարդակի վրա, ինչը թույլ չի տալիս ձեռնարկատերերին ժամանակին և ճկուն կերպով արձագանքել շուկայի տարբեր ազդակներին և համարժեք ձևով ճշգրտել իրենց ձեռնարկությունների զարգացման ռազմավարությունն ու մարտավարությունը:

4) **«Հարկային բեռի գնահատման հիմնահարցերը և հավասարաչափ բաշխման խնդիրները ՀՀ-ում»** (ղեկ. տ.գ.թ. Գ.Կիրակոսյան) թեմայում գնահատվել է հարկային համակարգի դերը տնտեսության զարգացման գործում, բացահայտվել են հարկային քաղաքականության առանձնահատկությունները զարգացող և զարգացած տնտեսությունների պայմաններում, ուսումնասիրվել է հարկային բեռի տնտեսագիտական բովանդակությունը, քննարկվել են դրա բաշխման խնդիրները և գնահատվել է վերջինիս ազդեցությունը տնտեսության վրա, վերլուծության են ենթարկվել պետական եկամուտների ձևավորման և դրանց հավաքագրման խնդիրները, ինչպես նաև հարկային մուտքերի ապահովման տնտեսական նախադրյալները, ուսումնասիրվել են ՀՀ-ում հարկային բեռի բաշխման առանձնահատկությունները, դրա վրա ազդող գործոնները, հարկային համակարգի գործունեությունը կանոնակարգող օրենսդրա-

կան դաշտը, բացահայտվել են դրա բացթողումները և թերությունները, քննարկվել են հարկային բեռի հավասարաչափ բաշխման խնդիրը և դրա լուծման ընդհանուր մոտեցումները, դիտարկվել են հարկային բեռի գնահատման եղանակները, իրականացվել է տարբեր երկրների կտրվածքով հարկային բեռի մակարդակի համեմատական վերլուծություն:

5) «**ՀՀ մակրոտնտեսական իրավիճակի բարելավման հիմնախնդիրները՝ հակաճգնաժամային արդյունավետ մեխանիզմների մշակման համատեքստում**» (ղեկ. տ.գ.թ., դոցենտ Վ.Խաչատրյան) թեմայում բացահայտվել են Հայաստանի տնտեսական ներուժն ու ճկունությունն (դիմացկունություն) ավելացնելու քաղաքականությանն ուղղված մոտեցումներ և մեխանիզմներ: Հարցումների արդյունքների վերլուծության շնորհիվ գնահատական է տրվել ՀՀ-ում իրականացված սոցիալ-տնտեսական քաղաքականության, ինչպես նաև տնային տնտեսությունների կողմից հակաճգնաժամային արդյունավետ ռազմավարությունների ընտրությանը:

Հիմնավորվել է ՀՀ-ում ՓՄՁ-ների կողմից ճգնաժամի հաղթահարման մրցունակ ռազմավարությունների մշակման անհրաժեշտությունը, ինչպես նաև մրցակցային առավելությունների կատարելագործմանն ուղղված քաղաքականության շարունակականության ապահովումը:

Հիմնավորվել է Հայաստանի տնտեսական քաղաքականության հիմնական վեկտորի դեպի Ասիա ուղղվածություն տալու և Մաքսային միության շրջանակներում առավել մրցունակ դիրք գրավելու տնտեսական հնարավորությունները:

2. «**Տնտեսության իրական հարվածի հիմնախնդիրները**» ուղղության հետազոտվող թեմաներն են.

1) «**ՀՀ ագրարային ոլորտի արտադրական գործընթացների տնտեսավարման ձևերի կարգավորման հիմնախնդիրների լուծման ուղիները**» (ղեկ. տ.գ.դ. Ա.Բայադյան) թեմայում ուսումնասիրվել է գյուղատնտեսական կոոպերատիվների ձևավորման սկզբունքները, կարգավորման խնդիրները, գործող կոոպերատիվների գործունեությունը, ուղղվածությունը, կազմավորման խոչընդոտող գործոնները, հաղթահարման հնարավորությունները: Մանրամասն վերլուծության է ենթարկվել կոոպերատիվների զարգացմանն ուղղված աջակցությունը, որի շնորհիվ այժմ գործում են 148

գյուղացիական կոոպերատիվներ, որոնց նպատակը արտադրության զարգացման խթանումն է:

Արվել են մի շարք առաջարկություններ համայնքների տնտեսական զարգացմանն ուղղված աջակցությունների ապահովման, սուբսիդավորման միջոցով մատչելի վարկավորման, խորհրդատվության խորացման, մարքեթինգի զարգացման վերաբերյալ:

2) «Լեռնահանքային արդյունաբերության հանքահարստացման թափոնների և դրանց էկոլոգիական հետևանքների գնահատումը» (ղեկ. երկր.հանք.բանական գ.դ. Հ.Ավագյան) թեմայում ներգրավվել են 10 մետաղական օգտակար հանածոների հանքավայրեր և հանքավայրերի խմբեր, որոնցից 7-ը այժմ շահագործվում են, իսկ 3-ը պատրաստվում են շահագործման:

Այժմ շահագործվող հանքավայրերից թողարկվում են միայն կիսաարտադրանքներ՝ մետաղների խտանյութեր, որոնց գերակշիռ մասը՝ մետալուրգիական գործարաններ չունենալու պատճառով, վաճառվում են արտասահմանյան երկրներին էժան գներով:

Խտանյութերի արտադրության գործընթացներում ուշադրության են արժանացվում միայն ու միայն հիմնական մետաղները, որոնք էլ հանքաքարերից խտանյութերի մեջ կորզվում են շատ ցածր տոկոսներով՝ հիմնականում 60-70, բացառիկ դեպքերում՝ 80: Այդպիսի թերկորզման հետևանքով էլ բնական միջավայր (պոչամբարներ) են թափվում հարյուրավոր ու հազարավոր տոննաներով ծանր մետաղներ և թունահարույց հատկություններով տարրեր, որոնք՝ բոլորը միասին, ստեղծում են էկոլոգիական աղետով սպառնացող միջավայր:

3) «ՀՀ փարածաշրջանային ինֆեզրման գործընթացները (Հայաստանի Հանրապետության և Իրանի Իսլամական Հանրապետության միջև առևտրափոխակապերի կապերի գնահատականը և հետագա զարգացման միտումները)» (թեմ.ղեկ. տ.գ.դ. Թ.Թորոսյան) թեմայի շրջանակներում ներկայացվել են Իրանի Իսլամական Հանրապետության (ԻԻՀ) բնառեսուրսային կարողությունները, տրվել է դրանց տնտեսական գնահատումը արտաքին առևտրի զարգացման տեսանկյունից:

Հատուկ ուշադրություն է դարձվել ԻԻՀ մակրոտնտեսական ցուցանիշների

փոփոխության միտումների բացահայտման վրա վերջին 10 տարվա կտրվածքով՝ առանձնացնելով երկրի մակրոտնտեսական իրավիճակը մինչև միջազգային կառույցների կողմից տնտեսական պատժամիջոցների կիրառումը և դրանից հետո:

Ուսումնասիրվել է ԻԻՀ ներդրումային միջավայրը, հետազոտվել է օտարերկրյա ներդրումների շարժը, դրանց կառուցվածքը երկրների կտրվածքով: Վերլուծվել է ԻԻՀ արտաքին առևտուրն աշխարհի տարբեր երկրների հետ: Ընդ որում՝ արտաքին առևտուրը դիտարկվել է նաև ապրանքային կառուցվածքի կտրվածքով: Ցույց են տրվել ԻԻՀ տնտեսության այն ոլորտները, որոնք արտահանման տեսանկյունից ունեն բացահայտված համեմատական առավելություններ:

Ուսումնասիրվել է նաև բնակչության և աշխատանքային ռեսուրսների միգրացիոն փոփոխությունները, որոնք հատկապես դրսևորվել են ԻԻՀ-ից արտահոսքի տեսքով՝ որպես հետևանք միջազգային կառույցների կողմից տնտեսական պատժամիջոցների կիրառման:

3. «Ծառայությունների ոլորտի զարգացում և սոցիալ-ժողովրդագրական հիմնախնդիրներ» ուղղության հետազոտվող թեմաներից է.

1)«Էլեկտրոնային պետության և տեղեկատվական հասարակության ձևավորման տնտեսական հիմնախնդիրները և դրանց լուծման ուղիները ՀՀ-ում» (ղեկ. տ.գ.թ. Հ.Մարկոսյան) թեմայում ուսումնասիրվել է տեղեկատվական հասարակության զարգացման և էլեկտրոնային պետության ձևավորման հայեցակարգային մոտեցումները և սկզբունքները, դրա հիմքում ընկած օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ գործոնները: Վերլուծվել է տեղեկատվական հասարակության և էլեկտրոնային պետության հասկացության և բովանդակության ընդգրկման շրջանակը և արտերկրյա առաջադեմ փորձը: Տրվել է նախորդ դարի 60-ական թվականներից ձևավորված հասարակական հարաբերությունների սկզբունքորեն նոր հայեցակարգ, որը բնութագրվում է որպես տեղեկատվական հասարակություն: Էլեկտրոնային պետությունը ներկայացվել է որպես տեղեկատվական հասարակության զարգացման նոր փուլ և մակարդակ, որը հնարավորություն է տալիս ոչ միայն բարձրացնել պետական կառավարման համակարգի արդյունավետությունը, այլև նոր հնարավորություններ է ընձեռում տնտեսական գործունեության զարգացման և միջազգայնացման համար:

2) «Սոցիալական և ժողովրդագրական անվրանգության ապահովման նախադրյալները ՀՀ-ում» (ղեկ. տ.գ.դ. Թ.Մանասերյան) թեմայի շրջանակներում ուսումնասիրվել է անհատ-ընտանիք-հասարակություն-պետություն կապը և դրա էվոլյուցիան անկախության տարիներին, բացահայտվել են բնակչության կենսամակարդակի վրա ազդող երևույթներն ու գործոնները, դրա բարելավման հնարավոր ուղիները: Վերլուծության են ենթարկվել միգրացիոն գործընթացները Հայաստանում անկախության երկու տասնամյակներում: Ներկայացվել են բնակչության կազմի փոփոխությունները և դրանք ծնող պատճառները: Տնտեսական վերլուծություններով հիմնավորվել են զբաղվածության ավելացման միջոցով աղքատության կրճատման հնարավորությունները:

4. «Տնտեսական հետազոտությունների և տնտեսագիտական մտքի պատմության» ուղղության հետազոտվող թեմաներն են.

1) «Կանաչ տնտեսության և տնտեսությունների առաջնային զարգացումը՝ որպես հասարակության զարգացման և աղքատության հաղթահարման կարևորագույն ուղիներ» (ղեկ. տ.գ.դ., Բ.Եղիազարյան) թեմայում նշվել է, որ «կանաչ տնտեսության» մոդելը ունի մի շարք դրական կողմեր: Աստիճանական անցում կատարելով «կանաչ տնտեսության»՝ մարդկությունը ստանում է իրական տնտեսական, սոցիալական օգուտներ, որոնք շոշափելի կլինեն ոչ միայն այժմյան սերունդների, այլև ապագա սերունդների կենսագործունեության համար: Շրջակա միջավայրի պահպանությունը դառնում է այս համակարգի հիմնական առանձնահատկություններից մեկը: Առանձնացված է մի քանի դրույթներ.

- «Կանաչ տնտեսությանն» անցումը չի կարող լինել ակնթարթային: Այս գործընթացն ունի աստիճանական բնույթ, պայմանավորված է առաջին հերթին տարբեր երկրների առանձնահատկություններով:
- ՀՀ-ում «Կանաչ տնտեսությանն» անցումը պետք է սկսել էներգետիկ, ջրային ռեսուրսների, ձկնարդյունաբերության, զբոսաշրջության և տրանսպորտային համակարգի ոլորտներից, որոնք համարվում են ՀՀ տնտեսության հենասյուները և այստեղ ավելի հեշտ կլինի իրականացնել անցումը, քանի որ եկամուտների մեծ մասը կուտակվում է այս ոլորտներում: ՀՀ-ում պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնել գյուղատնտեսության կանաչացմանը, որը կնպաստի գյուղական

բնակչության զբաղվածության ապահովմանը, աղքատության հաղթահարմանը և դրանով իսկ կկրճատվի մասսայական արտագաղթը սահմանային գյուղերից:

- Կարևորվում է գիտահետազոտական աշխատանքների իրականացումը, այսինքն՝ յուրաքանչյուր ոլորտի «կանաչացումից» առաջ հարկավոր է փնտրել և գտնել առավել նպաստավոր ճանապարհները: Սա կնպաստի առավել օպտիմալ ձևով անցում կատարել տնտեսական նոր համակարգին:
- Ուսումնասիրվել է տնտեսության կանաչացման գործում փոքր և միջին բիզնեսի ներգրավվածությունը: ՀՀ-ում հնարավոր է ներդնել Grameen Energy ընկերության փորձը: Այստեղ առանձնացվել է նաև թափոնների օգտագործման բիզնեսը:

2) **«Հայ փնտեսագիտական մտքի հիմնական հոսանքները 19-րդ դարի 70-90-ական թթ.»** (ղեկ. տ.գ.դ. Ռ.Սարինյան) թեմայի շրջանակներում լույս է տեսել Ռ.Սարինյանի «Հայ տնտեսագիտական մտքի հիմնական հոսանքները» մենագրությունը: Աշխատության մեջ 19-րդ դարի 70-90-ական թվականների հայ տնտեսագիտական միտքը հետազոտվել է ազատամտական, ազգային-պահպանողական և նարողնիկական հոսանքների ամբողջության, դրանց հայացքների համակարգը միացնող և բաժանող տիրույթների մեջ: Նրանում ընդլայնվել են խնդրի գիտական շրջանակների վերաբերյալ պատկերացումները: Հարցերն իրենց վերլուծական դրվածքով բազմաթիվ ընդհանրություններ են գծում արդի տնտեսական փոխակերպության հետ:

III. Թեմատիկ ֆինանսավորմամբ ստացված հիմնական արդյունքները

1) **«ՀՀ և Բելառուսի շուկաների սուբյեկտների գործունեության միջազգայնացումը ուղղված երկու երկրների փնտեսական համակարգերում նոր տեխնոլոգիաների ներգրավմանը, ադապտացման և ներդրմանը» (11ՔԵ-009)** (ղեկ. տ.գ.թ. Ա.Մարգարյան) ավարտված թեմայի շրջանակներում ուսումնասիրվել ու բացահայտվել են տեխնոլոգիաների միջազգային փոխանցման համակարգում շուկայի սուբյեկտների փոխներգործությունների տեսա-մեթոդական հիմքերը, հետազոտվել և ընդհանրացվել են նոր տեխնոլոգիաների ստեղծման ու փոխանցման բնագավառում համաշխարհային և հայրենական փորձը, առանձնացվել ու համակարգվել են համաշխարհային տնտեսության մեջ վերջին տասնամյակների ընթացքում ձևավորված միտումներն ու

մարտահրավերները, որոնք առաջիկա տասնամյակների ընթացքում պայմանավորելու են ազգային տնտեսությունների նորաստեղծական համակարգերի վարքագիծը, սահմանվել են ՀՀ և ԲՀ գիտության և տեխնոլոգիաների ոլորտներին բնորոշ ուժեղ և թույլ կողմերը, հետազոտվել և գնահատվել են Հայաստանի Հանրապետության և Բելառուսի Հանրապետության տեխնոլոգիաների փոխանցման ներուժը ու նրա արդյունավետ իրացման առավել ուժեղ ուղղությունները, ուսումնասիրվել են ՀՀ-ում և Բելառուսում տեխնոլոգիաների փոխանցման բնագավառում արդյունավետ քաղաքականության իրականացման պայմանները և գործոնները:

Առանձնացվել է տեխնոլոգիաների այն հիմնական շրջանակը, որի գծով Հայաստանի Հանրապետությունը, հաշվի առնելով երկրի ռեսուրսային հնարավորություններն ու սահմանափակումները, առաջիկա երկու տասնամյակների ընթացքում ի գործ է ապահովել նշանակալի զարգացումներ: Այդ համատեքստում փորձ է արվել գնահատել երկրում ստեղծվելիք արտադրատեսակների հիմնական տեխնիկա-տնտեսական չափորոշիչները և դրանց իրացման շուկաների հնարավոր շրջանակը:

Կատարվել է ՀՀ տնտեսության ձեռնարկատիրական միջավայրի ուսումնասիրություն՝ հիմնական չափանիշ ունենալով գործարար հանրության կողմից նորագույն տեխնոլոգիաներ ստեղծելու կամ արտաքին միջավայրից փոխառելու պատրաստակամությունն ու շահագրգռությունները: Նորաստեղծական ձեռնարկատիրության համատեքստում դիտարկվել են այն հիմնական գործոնները, որոնք խոչընդոտում են նորագույն տեխնոլոգիաների ու բաժրտեխնոլոգիական պրոդուկտների ստեղծմանն ու արմատավորմանը: Մասնավորապես, վերլուծության են ենթարկվել այն հիմնական ինստիտուցիոնալ գործոնները, որոնք նոր տեխնոլոգիաների ստեղծման, ադապտացման ու ներդրման հարցում ունեն համակարգաստեղծ նշանակություն:

Բացահայտվել են տեխնոլոգիական արդիականացման առավել հեռանկարային ուղղությունները, դրանց հիման վրա առաջարկվել է Հայաստանի Հանրապետության տնտեսության նոր տեխնոլոգիական պլատֆորմի նախագիծ՝ ելնելով տնտեսությունը նորաստեղծական տնտեսական աճի պարադիգմի փոխադրելու անհրաժեշտությունից, մշակվել են Հայաստանի Հանրապետության ինովացիոն քաղաքականության և ներքին շուկայում տեխնոլոգիական փոխանցման հիմնական ուղղություններն ու դրանց հիմնական գործիքները:

Հրատարակվել է 30 հոդված և 1 մենագրություն: Բելառուսական կողմի հետ համատեղ նախապատրաստվել ու գիտական ամսագրերում հրատարակվել են 16 համատեղ հոդվածներ, որոնցից 6-ը արտերկրյա գիտական մամուլում:

2) «Պետական պարտքի կառավարման հիմնախնդիրները և դրանց լուծման ուղիները Հայաստանի Հանրապետությունում» (թեմ.ղեկ. տ.գ.դ. Ա.Բայադյան) թեմատիկ ֆինանսավորմամբ թեմայում ուսումնասիրվել է պետական պարտքի և դրա կառավարման ժամանակակից հայեցակարգային մոտեցումները, կառավարման նպատակները, սկզբունքները, ռազմավարությունը և գնահատման մեթոդաբանական խնդիրները, պետական պարտքի հետ կապված ռիսկերն ու դրանց գնահատման եղանակները: Վերլուծվել և համակարգվել է պետական պարտքի կառավարման արտերկրյա փորձը, հետճգնաժամային ժամանակաշրջանում դրա կառավարման անհրաժեշտությունը և մոտեցումները, պետական պարտքի կառավարման արդյունավետ համակարգի ձևավորման խնդիրները: Ցույց է տրվել, որ ՀՀ պետական պարտքի կառավարման արդյունավետության անհրաժեշտությունը հատկապես սրվել է համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի տարիներից սկսած, ինչն առավել, քան հրատապ է դարձնում փոխառու միջոցների տնտեսապես հիմնավորված աղբյուրների փնտրման և կառավարման մոտեցումների մշակման անհրաժեշտությունը:

IV. Կիրառական մշակումների արդյունքները.

«Հարկման և հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացման ուղիները ՀՀ-ում» (ղեկ. ՀՀ ԳԱԱ թղթ. անդամ տ.գ.դ., Վ.Հարությունյան) թեմայի շրջանակներում մշակվել են հարկային վարչարարության բարելավմանը նպաստող ուղիներ, ինչպես նաև պետության և տնտեսավարող սուբյեկտների հարկային ներուժի գնահատման համալիր մեթոդներ և առաջարկվել է վերջինիս կարճաժամկետ մոդել՝ ստվերային տնտեսության նվազեցման համատեքստում, ինչը կնպաստի ՀՆԱ-ի 5-10% ավելացմանն ու 1,5-2% ստվերայնության կրճատմանը ՀՀ տնտեսական բարեփոխումների արդի փուլում:

2013թ. կառավարությանն են ներկայացվել երկրաբանահանքաբանական գիտությունների դոկտոր Հրաչիկ Ավագյանի **«ՀՀ Լեռնահանքային արդյունաբերության**

հանքահարստացման թափոնների և դրանց էկոլոգիական հետևանքների գնահատումը» գիտական թեմայի շրջանակներում ստացված եզրակացությունները և առաջարկությունները, որոնք օգտակար կարող են լինել ՀՀ-ում իրականացվող հակաճգնաժամային միջոցառումների և նորացվող տնտեսական քաղաքականության համատեքստում, ՀՀ լեռնահանքային արդյունաբերության աշխատանքների արդյունավետության բարձրացման, ինչպես նաև շրջակա միջավայրի մաքրության պահպանման գործում:

V. Ինստիտուտի գիտաաշխատողների կողմից 2013թ. Հրատարակված մենագրություններն ու համահեղինակությամբ գրքերը

Մենագրություններ

1. Ավագյան Հ.Ս., ՀՀ լեռնահանքային արդյունաբերության հանքահարստացման թափոնների և դրանց էկոլոգիական հետևանքների գնահատումը, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -272 էջ
2. Բայադյան Ա., ՀՀ գյուղատնտեսական արտադրության զարգացման հիմնախնդիրները և դրանց լուծման ուղիները, -Եր, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -144 էջ
3. Հարությունյան Դ.Վ., Վճարային հաշվեկշռի պետական կարգավորման հիմնախնդիրները և դրանց լուծման ուղիները Հայաստանի Հանրապետությունում, մասնագիտ.խմբագիր Ա.Հ.Բայադյան, -Եր, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -464 էջ
4. Մարգարյան Ա.Շ., Տնտեսության նորաստեղծական արդիականացման հիմնախնդիրները, -Եր, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -280 էջ
5. Սարինյան Ռ.Ն., Հայ տնտեսագիտական մտքի հիմնական հոսանքները (XIX դարի 70-90-ական թվականներ), -Եր, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ
6. Սանամյան Է., Հակաճգնաժամային միջոցառումները և դրանց արդյունավետության բարձրացման ուղիները ՀՀ-ում, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -208 էջ
7. Սաֆարյան Ա.Գ., Հանրային կառավարման արդյունավետության բարձրացման և հարկաբյուջետային համակարգի բարելավման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -304 էջ
8. Սովարյան Յու.Մ., Հարությունյան Վ.Լ., Սարգսյան Վ.Ա., Խաչատրյան Վ.Վ., Գիտակրթական համակարգի կառավարման ռազմավարությունը, -Եր, ՀՀ ԳԱԱ

«Գիտություն» հրատ., 2013, -232 էջ

9. Սուվարյան Յու., Միրզոյան Վ., Հանրային կառավարման տեսություն և պատմություն, -Եր, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -368 էջ
10. Khachatryan V.V., Terzyan H.T., Makaryan A.R., Post-Crisis Developments in Armenia, Yerevan, Armenia, “Gitutyun” Publishing House of the NAS of the RA, 2013, -106p.
11. «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ
12. «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ
13. «Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր, արդի հիմնահարցեր», գիտ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -254 էջ

«Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահարցեր» (Գիրքը նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին (1943-2013))

/

Գիտ. խմբ.՝ Վ.Լ.Հարությունյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ , Գիտությունե հրատ., 2013.- 254 էջ

1. Սուվարյան Յու., Սարինյան Ռ., Ներածության փոխարեն. հայ տնտեսագիտական մտքի պատմության համառոտ ակնարկ, «ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահարցեր» (Գիրքը նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին (1943-2013)) / Գիտ. խմբ.՝ Վ.Լ.Հարությունյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013.- 254 էջ, էջ 5-13
2. Հարությունյան Վ., Սարինյան Ռ., ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտի գիտական հետազոծը, «ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահարցեր» (Գիրքը նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին (1943-2013)) / Գիտ. խմբ.՝ Վ.Լ.Հարությունյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013.- 254 էջ, էջ 13-36
3. Հարությունյան Վ., ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտու-

տի ներկան և ապագան, «ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահարցեր» (Գիրքը նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին (1943-2013)) / Գիտ. խմբ.՝ Վ.Լ.Հարությունյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013.- 254 էջ, էջ 36-48

4. Սուվարյան Յու., Գիտություն, կրթություն, տնտեսություն. ինտեգրման և կառավարման արդի հիմնախնդիրներ, «ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահարցեր» (Գիրքը նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին (1943-2013)) / Գիտ. խմբ.՝ Վ.Լ.Հարությունյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013.- 254 էջ, էջ 48-80
5. Թամազյան Ա., Ձեռնարկատիրական ռիսկի գնահատման մեթոդական որոշ մոտեցումներ, «ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահարցեր» (Գիրքը նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին (1943-2013)) / Գիտ. խմբ.՝ Վ.Լ.Հարությունյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013.- 254 էջ, էջ 80-107
6. Ավագյան Հ., Հայաստանի Հանրապետության մետաղական օգտակար հանածոների պաշարները, ռեսուրսները և դրանց օգտագործման հիմնախնդիրները, «ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահարցեր» (Գիրքը նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին (1943-2013)) / Գիտ. խմբ.՝ Վ.Լ.Հարությունյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013.- 254 էջ, էջ 107-128
7. Հարությունյան Դ., Վճարային հաշվեկշռի պետական կարգավորման հիմնախնդիրները և դրանց լուծման ուղիները Հայաստանի Հանրապետությունում, «ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահարցեր» (Գիրքը նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին (1943-2013)) / Գիտ. խմբ.՝ Վ.Լ.Հարությունյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013.- 254 էջ, էջ 128-145
8. Կիրակոսյան Գ., Բյուջետային քաղաքականության մշակման և իրականացման տեսամեթոդական հիմնահարցերը, «ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահարցեր» (Գիրքը նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին (1943-2013)) / Գիտ. խմբ.՝ Վ.Լ.Հարությունյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013.- 254 էջ, էջ 145-164
9. Բաղդասարյան Ք., Հարությունյան Տ., Հարկային բեռի կողմնորոշման տեսական հարցադրումներն ու դրանց տեղայնացման հնարավորությունները Հայաստանի Հանրապետությունում, «ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահարցեր» (Գիրքը նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին (1943-2013)) / Գիտ. խմբ.՝ Վ.Լ.Հարությունյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013.- 254 էջ, էջ 164-176
10. Սարգսյան Կ., Տնտեսության պետական հակաճգնաժամային կարգավորման

հիմնախնդիրներն արդի փուլում, «ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահարցեր» (Գիրքը նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին (1943-2013)) / Գիտ. խմբ.՝ Վ.Լ.Հարությունյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013.- 254 էջ, էջ 176-186

11. Բայադյան Ա., Ֆինանսական ճգնաժամի դրսևորման միտումները և դրա հաղթահարման ուղիները ՀՀ-ում, «ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահարցեր» (Գիրքը նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին (1943-2013)) / Գիտ. խմբ.՝ Վ.Լ.Հարությունյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013.- 254 էջ, էջ 186-200
12. Մանասերյան Թ., Միջազգային առևտրի տեսությունները, փոփոխվող աշխարհը և Հայաստանը, «ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահարցեր» (Գիրքը նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին (1943-2013)) / Գիտ. խմբ.՝ Վ.Լ.Հարությունյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013.- 254 էջ, էջ 200-225
13. Затицян А., Новые реалии мировой экономики после глобального финансового кризиса, «ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. արդի հիմնահարցեր» (Գիրքը նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 70-ամյակին (1943-2013)) / Գիտ. խմբ.՝ Վ.Լ.Հարությունյան.- Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013.- 254 էջ, էջ 225-235

«Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ

14. Հարությունյան Վ., Բաղդասարյան Ք., Տնտեսության «ոչ ֆորմալ» հատվածի հարցի շուրջ ՀՀ-ում և աշխարհում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 6-10
15. Հարությունյան Վ., Սարգսյան Կ., ճգնաժամերի վերլուծությունը՝ համաաշխարհային տնտեսության զարգացման տարբեր փուլերում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 10-16
16. Հարությունյան Վ., Եղիազարյան Բ., Բաբայան Է., Թերզյան Հ., «Կանաչ տնտեսության» անցման ընդհանրական պայմանները, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական

գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 370-381

17. Անաստասյան Ա., Հարկային քաղաքականությունը ՀՀ-ում և դրա արդյունավետության բարձրացման հիմնախնդիրները, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 25-29
18. Անաստասյան Ա., Հարկային քաղաքականության ոլորտում ՀՀ և միջազգային փորձի համեմատական վերլուծությունը, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 29-34
19. Ավագյան Հ., Երկաթահանքերի շահագործման հետ կապված հանքահարստացման թափոնների և դրանց էկոլոգիական հետևանքների գնահատումը, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 171-179
20. Ավագյան Հ., Հազվագյուտ տարրերն ու հողատարրերը միլիարդավոր դոլարների «աղբյուրներ», «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 179-184
21. Բաղդասարյան Ք., Հարությունյան Տ., Ստվերային տնտեսության և հարկային վարչարարության փոխազդեցության հարցի շուրջ, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 37-41
22. Բայադյան Ա., Փոխարժեքի ձևավորման առանձնահատկությունները և փոփոխությունների դինամիկան ՀՀ-ում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 41-45
23. Բայադյան Ա., Փոխարժեքի փոփոխության ազդեցությունը ՀՀ տնտեսության զարգացման վրա, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -

Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 45-49

24. Բայադյան Ա., Հովհաննիսյան Լ., ՀՀ գյուղատնտեսության ոլորտում կոոպերացիայի զարգացման անհրաժեշտությունը, դրա գործունեության խթանման հիմնահարցերն ու լուծման ուղիները, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 184-191
25. Թադևոսյան Հ., Ռիսկերի կառավարման և պետական կարգավորման լծակները գյուղատնտեսության զարգացման ոլորտում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 191-199
26. Խաչատրյան Վ., Հայաստանի Հանրապետության 2012 և 2013թթ. պետական բյուջեների համեմատական վերլուծությունը՝ հետճգնաժամային զարգացումների համատեքստում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 70-78
27. Կոստանյան Շ., Ալոյան Ռ., ՀՀ գյուղատնտեսության զարգացմանը նպաստող կարգավորման ուղիները, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 205-211
28. Հակոբյան Օ., Հայրապետյան Ա., Պետական պարտքի գնահատումը որպես հարկաբյուջետային քաղաքականության կայունության նախապայման, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 78-83
29. Հովհաննիսյան Լ., Ազատյան Լ., ՀՀ գյուղատնտեսության ներկա վիճակը և զարգացման հնարավոր ուղիները, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 222-229
30. Ղարիբյան Գ., Մկրտչյան Տ., Տնային տնտեսությունների խնայողությունների տեսակների տիպականացումը և դրանց էության վերլուծությունը, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ

Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ,, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 343-347

31. Զանինյան Է., Հարկման սկզբունքների կիրառման ժամանակակից մոտեցումները, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ,, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 108-115
32. Զանինյան Է., Հարկային քաղաքականության արդյունավետության խնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ,, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 115-123
33. Մակարյան Ա., Անցում բազմաստիճան (բազմաբաղադրիչ) կենսաթոշակային համակարգի, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ,, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 347-352
34. Մարգարյան Ա., Պարկային խթանների դերը տեխնոլոգիաների փոխանցման գործոնների համակարգում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ,, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 229-237
35. Մարկոսյան Ա., ԱՊՊԱ համակարգի ձևավորումը և զարգացման միտումները Հայաստանի Հանրապետությունում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ,, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 358-370
36. Ներսիսյան Գ., Ստվերային եկամուտների գնահատման հիմնական մոտեցումները, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ,, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 89-94
37. Ներսիսյան Գ., Հարկման արտերկրյա մոտեցումները և դրանց գործնական կիրառության հնարավորությունները ՀՀ-ում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ,, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 94-98

38. Չինարյան Վ., Ռիսկերի գնահատումը և պարտքի կառավարման ծրագրային փաթեթները արտաքին պետական պարտքի կառավարման գործընթացում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 98-103
39. Չինարյան Վ., Արտաքին պետական պարտքի կառավարման արտերկրյա փորձը ճգնաժամի պայմաններում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 103-108
- 40.Սարգսյան Ա., ՀՀ կորպորատիվ արժեթղթերի շուկայի կառուցվածքը, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 123-132
- 41.Սարգսյան Կ., Հակաճգնաժամային միջոցառումների արտերկրյա փորձի վերլուծությունը համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի համատեքստում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 132-137
- 42.Սարգսյան Լ., Արտահանմամբ պայմանավորվող տնտեսական աճի հեռանկարները Հայաստանում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 263-268
- 43.Վասիլյան Տ., Ֆինանսական գործառնությունների հարկման անհրաժեշտությունը և նպատակը. Ջեյմս Թոբինի առաջարկությունը՝ ճգնաժամի հաղթահարման լծակ, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 137-141
- 44.Վասիլյան Տ., Պարկային բեռի կառավարման մեխանիզմների փոփոխությունները ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի պայմաններում. Եվրամիության անդամ երկրներ և Հայաստան, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 141-149

45. Քոթանջյան Ս., Արտաքին պետական պարտքի սկզբունքներն ու կառուցվածքը, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանջյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 149-156
46. Քոթանջյան Ս., Պետության դերը արտաքին պետական պարտքի կառավարման գործում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանջյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 156-164
47. Акопян И., Затикян А., Особенности налогов на собственность в Армении, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանջյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 164-171
48. Затикян А., Мельникова Л., Поддержка малого и среднего инновационного предпринимательства в РА, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանջյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 275-282
49. Маргарян А., Сверлов А., Динамика внутренних рынков трансферта технологий Республики Армения и Беларусь: сравнительный анализ, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանջյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 282-290
50. Маргарян А., Солодовников С., Сверлов А., Проблемы привлечения и диффузии новых технологий в экономические системы Армении и Республики Беларусь, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանջյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 290-300
51. Таранян И., Дорожные фонды как альтернативный механизм финансирования автомобильных дорог, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանջյանի անվ ՏԻ., պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 305-316

52. Оганян Т., Пути инновационно-инвестиционного развития промышленных и сельскохозяйственных предприятий РА, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (հանրապետական գիտա-ժողովի նյութեր - 2013), գիրք 1, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -390 էջ, էջ 300-305

«Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ

53. Ավագյան Հ., Ամուլսարի ոսկու «հանքավայրի» «կորզաթափոնների» և դրանց էկոլոգիական հետևանքների գնահատումը: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 101-105

54. Ավագյան Հ., Տարանյան Ի., Ազնիվ մետաղները Քաջարանի հանքանյութերում: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 105-108

55. Ավետիսյան Ս., Նավոյան Գ., Տնտեսության ագրարային հատվածում բիոէներգետիկայի զարգացման տնտեսական և բնակլիմայական գործոնները: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 108-115

56. Բայադյան Ա., Հովհաննիսյան Լ., Գյուղատնտեսական տեխնիկայի վերազինման և օգտագործման արդյունավետության բարձրացման որոշ հնարավոր ուղիներ: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 116-119

57. Բայադյան Ա., Մարկոսյան Հ., Հայաստանի Հանրապետության ներքին և արտաքին պետական պարտքերն ու դրանց կարգավորման միտումները: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 10-17

58. Բայադյան Ա., Խաչատրյան Ն., Հայաստանի Հանրապետության պետական պարտքի գործոնային վերլուծության որոշակի մոտեցումներ, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 18-22
59. Կոստանյան Շ., Ազատյան Լ., ՀՀ ագրարային ոլորտում ինտեգրացիոն հարաբերությունների և տնտեսվարման ձևերի կատարելագործման ուղիները: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 131-136
60. Հակոբյան Ե., Ոռոգման ոլորտում առկա հիմնախնդիրներն ու դրանց լուծման ուղիները: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 150-152
61. Հայրապետյան Գ., Հայրապետյան Վ., ԵՄ Արևելյան գործընկերության ծրագրի ազդեցությունը ՀՀ տնտեսության վրա: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 210-214
62. Հարությունյան Թ., Հակաճգնաժամային միջոցառումների արտերկրյա փորձի վերլուծությունը: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 61-65
63. Հարությունյան Վ., Սարգսյան Կ., Հակաճգնաժամային քաղաքականության արդյունավետության վերլուծությունը՝ ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի համատեքստում: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 5-9
64. Հարությունյան Տ., Հայաստանի Հանրապետությունում փոքր և միջին ձեռնարկությունների հարկային և տնտեսական խթանների հարցերի շուրջ, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 48-51

65. Հարությունյան Տ., Հարկային պարտավորությունների և հարկման արդյունավետության փոխազդեցության տեսական հարցադրումները, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 52-55
66. Հովհաննիսյան Լ., Ազատյան Լ., Պարենային անվտանգության ապահովման և գյուղմթերքների ինքնաբավության նվազագույն մակարդակի կարգավորման հիմնահարցեր: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ, էջ 153-157
67. Մարկոսյան Հ., էլեկտրոնային կառավարության հայեցակարգը: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 184-189
68. Ներսիսյան Գ., Հարկային համակարգի ձևավորման առանձնահատկություններն ու դրանց բարեփոխումը Հայաստանի Հանրապետությունում, «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 73-77
69. Սարգսյան Կ., Սարգսյան Ա., Հակացիկլիկ և երկարաժամկետ կարգավորումները՝ պետական տնտեսական քաղաքականության համատեքստում: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 215-219
70. Սարգսյան Կ., ԵՄ տնտեսական քաղաքականությունը՝ համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի համատեքստում: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 219-224
71. Փարսադանյան Տ., Հարկային քաղաքականության և հարկային վարչարարության փոխազդեցության տեսական հարցադրումները ՀՀ-ում: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ,

պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 88-90

72. Փարսադանյան Տ., Հարկերի վճարումից խուսափելու վարքագիծը հարկային պլանավորման համատեքստում: «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ, էջ 91-94

73. Затибян А., Обеспечение финансирования предпринимательской деятельности в РА: проблемы и перспективы развития. «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ, էջ 165-170

74. Оганян Т., Алоян Р., Формирование и развитие кластеров АПК. «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 170-175

75. Motazare H., Impact of Continuous Training of Occupied Manpower in Tea Cultivation and Industry on Quality of Produced Tea. «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ, էջ 176-179

76. Tarjoman Sh., Problems and limitations of tourism development in Lahijan city. «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում» (գիտական հոդվածների ժողովածու), գիրք 2, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվ. ՏԻ, պատ.խմբ. Վ.Լ.Հարությունյան, -Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013, -224 էջ , էջ 197-201

Երևանի «Անանիա Շիրակացի» միջազգային հարաբերությունների համալսարանի «Հայաստանի Հանրապետության սոցիալ-տնտեսական կայուն զարգացման հիմնախնդիրները» գիտական հոդվածների ժողովածու 3(19), «Անանիա Շիրակացի» համալս. հրատ., -Եր., 2013, -266 էջ

77. Բայադյան Ա., Մանուչարյան Մ., Անասնաբուժության ոլորտում գույքային ապահովագրության ներդրման անհրաժեշտությունը և ուղիները, «Հայաստանի Հանրապետության սոցիալ-տնտեսական կայուն զարգացման հիմնախնդիրները» գիտական հոդվ. ժողովածու 3(19), -Եր.: «Անանիա Շիրակացի» ՄՀՀ հրատ., 2013, -266 էջ, էջ 111-117

78. Арутюнян Д., Мировой опыт регулирования платежного баланса, Проблемы устойчивого социально-экономического развития Республики Армения, сб. научных статей – 3(19), -Ер., изд. “Анания Ширакаци” УМО, 2013, -266с., стр. 90-99

**Հողվածներ, որոնք հրապարակվել են
«Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդեսում**

79. Անաստասյան Ս., Հարկային քաղաքականության հիմնախնդիրները և լուծման մոտեցումները ՀՀ-ում / «Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, №7(157) հուլիս 2013, -Եր.: էջ 19-21

80. Անաստասյան Ս., Հարկային քաղաքականության արդյունավետության բարձրացման ուղիները ՀՀ-ում / «Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, №7(157) հուլիս 2013, -Եր.: էջ 21-24

81. Հարությունյան Վ., Վարկային պորտֆելի օպտիմալացում / «Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, №2(152) փետրվար 2013, -Եր.: էջ 23-25

82. Հարությունյան Լ., Աևտաքին պետական պարտք. նվազեցման մեխանիզմներ / «Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, №1(151) հունվար 2013, -Եր.: էջ 6-9

83. Հարությունյան Վ., Վարկային պորտֆելի օպտիմալացում / «Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, №2(152) փետրվար 2013, -Եր.: էջ 23-25

84. Հարությունյան Վ., Վարկային պորտֆելի կենտրոնացվածության նվազեցում / «Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, №2(152) փետրվար 2013, -Եր.: էջ 25-27

85. Հարությունյան Տ., Ստվերային եկամուտների և աշխատանքի արտադրողականության փոխազդեցության գնահատումը ոչ ֆորմալ տնտեսության համատեքստում / «Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, №5(155) ապրիլ 2013, -Եր.: էջ 71-74

86. Սարգսյան Կ., Պետական մակրոտնտեսական կարգավորման առանձնահատկությունները տնտեսական ճգնաժամերի համատեքստում / «Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, №4(154) ապրիլ 2013, -Եր.: էջ 20-24

87. Սարգսյան Կ., Սանամյան Է., Տնտեսական ճգնաժամերի հիմնական տեսակները և դրանց առանձնահատկությունները / «Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, №1(151) հունվար 2013, -Եր.: էջ 2-4

88. Սարգսյան Կ., Սանամյան Է., Տնտեսական ճգնաժամերի պատճառները և հաղթահարման ուղիները / «Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, №1(151) հունվար 2013, -Եր.: էջ 4-6

89. Վասիլյան Տ., ՀՀ հարկային քաղաքականության հիմնախնդիրները հետճգնաժամային փուլում / «Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, №7(157) հուլիս 2013, -Եր.: էջ 24-27
90. Վասիլյան Տ., Հարկային համակարգի բարեփոխումները ՀՀ-ում՝ հետճգնաժամային զարգացումների համատեքստում / «Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, №7(157) հուլիս 2013, -Եր.: էջ 27-30
91. Վարդանյան Ն., Բանկային գործունեության տնտեսական նորմատիվների մեկնաբանումը մակրոհաշվենկատության շրջանակներում / «Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, №6(156) հունիս 2013, -Եր.: էջ 35-38
92. Վարդանյան Ն., Առևտրային բանկերի կայուն զարգացումը տնտեսական ցուցանիշներով գնահատելու մոտեցումները / «Հայաստան. Ֆինանսներ և էկոնոմիկա» հանդես, №6(156) հունիս 2013, -Եր.: էջ 38-40

Հոդվածներ, որոնք տպագրվել են արտասահմանյան մամուլում

93. Арутюнян Д.В., “Перспективы регулирования платежного баланса в Армении”. ”Теория и практика функционирования финансовой и денежно-кредитной системы России”. Сборник статей, Воронеж, 2013, стр. 65-68.
94. Арутюнян Д.В., “Современные модели регулирования внешнеэкономической деятельности государства”, “Известия аграрной науки”, Тбилиси, Грузия, “Фаворит Принт”, том 11, №1, 2013, стр. 111-114.
95. Арутюнян Д.В., Сущность и основные элементы налоговой системы и взаимоотношение с теневой экономикой в РА. Научно-практическая конференция “Инфраструктурные отрасли экономики: Проблемы и перспективы развития”, шифр конф. АТ-8, Новосибирск, 2013, 5 стр.
96. Арутюнян Т.В., Вопросы повышения эффективности налогового администрирования: “Региональные проблемы преобразования экономики” – Ежемесячный научный журнал, N1, 2013, стр. 255-260
97. Арутюнян Т.В., Оценка налоговой нагрузки экономических организаций в Республике Армения: “Региональные проблемы преобразования экономики” – Ежемесячный научный журнал, N1, 2013, стр. 325-329
98. Арутюнян Т.В., Теоретические аспекты повышения эффективности налоговой политики в Республике Армения: “Региональные проблемы преобразования экономики” – Ежемесячный научный журнал, N2, 2013, стр. 205-209

99. Арутюнян Т.В., Тенденции взаимовлияния теневых доходов и налоговой политики в Республике Армения: “Региональные проблемы переоброования экономики” – Ежемесячный научный журнал, N2, 2013, стр. 242-247
100. Арутюнян Т.В., Направление налоговых реформ и проблрмы оценки налоговой нагрузки в Республике Армения. “Известия аграрной науки” 2013, том 11, №3, -Гр.: “Favotite print” ООО, стр. 93-98.
101. Арутюнян Т.В., Эффективность налоговой политики в РА, Сб. матетиалов Всероссийской научно-практической конференции «Тенденции и перспективы экономико-правового развития в современной России», “Уральский государственный экономический университет” Каменск-Уральский филиал, 14 ноября, Каменск-Уральский,,: 2013, стр.259-363.
102. Бабаян Э.А., Гидроминеральные ресурсы Армении. Сб. матетиалов Всероссийской научно-практической конференции «Тенденции и перспективы экономико-правового развития в современной России», “Уральский государственный экономический университет” Каменск-Уральский филиал, 14 ноября, Каменск-Уральский,,: 2013, стр.12-17
103. Баядян А.А., Симонян Т., Внедряемая в рамках пенсионных преобразований в РА накопительная система и присушие ей риски. Сб. матетиалов Всероссийской научно-практической конференции «Тенденции и перспективы экономико-правового развития в современной России», “Уральский государственный экономический университет” Каменск-Уральский филиал, 14 ноября, Каменск-Уральский,,: 2013, стр. 362-366
104. Затикян А.Т., Сущность и понятия предпринимательства. Сб. матетиалов Всероссийской научно-практической конференции «Тенденции и перспективы экономико-правового развития в современной России», “Уральский государственный экономический университет” Каменск-Уральский филиал, 14 ноября, Каменск-Уральский,,: 2013, стр. 359-363
105. Хачатрян В.В., Молодые ученые и европейский опыт инновационного развития, Тезисы: “Young scientists – uniting force of world science and culture”. –А.: Ashgabat. Ylym., 2013, 616 p., 381 p., (International Scientific conference).
106. Маргарян А.Ш., Проблемы инновационно-технологической модернизации экономики в контексте требований ВТО: опыт Армении. Сб. матетиалов международной научно-практической конференции “Проблемы и перспективы функционирования Республики Беларусь в Едином экономическом пространстве Беларуси, Казахстана и России”, Минск, 25-26 апреля, -Мн.: изд. “Право и экономика”, 2013, стр.63-67.
107. Саргсян К.С., Реформы налоговой системы в РА в контексте антикризисной политики, Научно-практическая конференция “Инфраструктурные отрасли

экономики: Проблемы и перспективы развития”, шифр конф. АТ-8, Новосибирск, 2013, 6 стр.

108. Саргсян К.С., Воздействие финансово-экономического кризиса на экономику РА и макроэкономический анализ антикризисных мероприятий правительства. Научно-практическая конференция “Инфраструктурные отрасли экономики: Проблемы и перспективы развития”, шифр конф. КЭ-3, Новосибирск, 2013, 6 стр.
109. Сверлов А.С., Маргарян А.Ш., Методический подход к оценке экономической эффективности трансфера технологий. Сб. материалов международной научно-практической конференции “Проблемы и перспективы функционирования Республики Беларусь в Едином экономическом пространстве Беларуси, Казахстана и России”, Минск, 25-26 апреля, -Мн.: изд. “Право и экономика”, 2013, стр.489-493.
110. Bayadyan A.H., Harutyunyan V.L., Analysis of the Dynamics and Structural Changes in the Public Debt and Public Debt Regulation Methods “Annals of agrarian science”, Tbilisi, Georgia, “Favorit print”, №4, 2013, 5 стр.
111. Sargsyan K.S., The essence and peculiarities of state anti-crisis economic policy. Annals of agrarian science, Georgia, № 4, 2013, 9 p.
112. Sargsyan K.S., Armenian economic developments in the context of the world financial crisis. Annals of agrarian science, Georgia, № 4, 2013, 10 p.

Հողվածներ, որոնք տպագրվել են այլ հանդեսներում

113. Հարությունյան Վ., Սարինյան Ռ., Մ.Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտ / «ՀՀ ԳԱԱ պատմաբանասիրական հանդես» 2013, №2(193) / - Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., էջ 117-130

VI. Տվյալներ ինստիտուտի ղեկավարության մասին

Տնօրեն՝	Վլադիմիր Լիպարիտի Հարությունյան ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Փոխտնօրեն՝	Ալվարո Թևոսի Ջափիկյան տնտեսագիտության թեկնածու
Գիտական քարտուղար՝	Քրիստինե Յուրիի Բաղդասարյան տնտեսագիտության թեկնածու
Ինստիտուտի էլեկտրոնային փոստը՝	E-mail: info@economics.sci.am.
Ինտերնետային կայքը՝	economics.sci.am.

VII. Տվյալներ կադրերի վերաբերյալ՝

ա) մինչև 35 տարեկան 4 գիտնական է զբաղեցնում գիտաշխատող զբաղեցնում է ղեկավար պաշտոն, , որից 2-ը՝ կին

բ) հաշվետու տարում ընդունվել են 11 երիտասարդ մասնագետներ, այդ թվում՝ 4 կին և ազատվել են 5 երիտասարդ մասնագետ, որից 2-ը՝ կին

գ) մինչև 35 տարեկան գիտաշխատողների թվաքանակը կազմում է 34, 35-ից 60 տարեկան՝ 20 և ավել տարիքի՝ 16:

VIII. Հաշվետու տարում պաշտպանված դոկտորական և թեկնածուական թեզերի քանակը

- դոկտորական՝ - 1
- թեկնածուական՝ 15

IX. Տեղեկություններ հաշվետու տարում պատրվավոր կոչումների և պարգևատրումների արժանացած գիտնականների մասին՝ ՀՀ ԳԱԱ 70-ամյակի կապակցությամբ, գիտության և կրթության բնագավառում մատուցած ակնառու ծառայությունների համար ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ Վլադիմիր Հարությունյանը պարգևատրվել է Մովսես Խորենացու մեդալով:

ՀՀ նախագահի հովանու ներքո «Տնտեսագիտություն և իրավագիտություն» ոլորտում իրականացված երիտասարդ գիտնականների մրցույթում՝ Մ.Գոշի անվան մրցանակների են արժանացել ինստիտուտի ավագ գիտաշխատողներ՝ Դ.Հարությունյանը (1-ին կարգի մրցանակ) և Վ.Խաչատրյանը (2-րդ կարգի մրցանակ):

ՀՀ ԳԱԱ, Համաշխարհային հայկական կոնգրեսի, Ռուսաստանի հայերի միության և ՀՀ սփյուռքի նախարարության հետ համատեղ հայտարարված «Լավագույն գիտական աշխատանք» (ՀՀ ԳԱԱ 70-ամյակին նվիրված) երիտասարդ գիտնականների համահայկական մրցանակաբաշխության «Տնտեսագիտություն» անվանակարգում մրցանակների արժանացան ավագ գիտաշխատողներ՝ Դավիթ Հարությունյանը (1-ին) և Վիլեն Խաչատրյանը (2-րդ):

ՀՀ ԿԳՆ ԳՊԿ «Երիտասարդ գիտաշխատողների հետազոտությունների աջակցության ծրագիր - 2013» մրցույթի հաղթող է ճանաչվել ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող Դավիթ Վլադիմիրի Հարությունյանը «Պարենային անվտանգության ապահովման հիմնախնդիրները ՀՀ-ում» թեմայով:

Ճ. Գիտության և կրթության ոլորտում համագործակցությունը ՀՀ բուհերի և այլ կազմակերպությունների հետ՝ համապետողների թվաքանակը, համապետ հրապարակումներ յուրաքանչյուր կազմակերպության հետ՝

Ինստիտուտը համագործակցում է Երևանի պետական (6 աշխատակից դասավանդում են), Հայաստանի պետական տնտեսագիտական (7), Հայաստանի պետական ճարտարագիտական (2), Անանիա Շիրակացի միջազգային հարաբերությունների (1), Հայաստանի Ազգային Ագրարային (3) համալսարանների հետ:

Ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող Վ.Խաչատրյանը համահեղինակ է «Արդյունաբերական զարգացումը Հայաստանում» զեկույցի՝ «Արդյունաբերական զարգացումը Սևծովյան տարածաշրջանում» շրջիկ ցուցահանդեսի կատալոգում:

Ինստիտուտի ասպիրանտ Աննա Մակարյանը նոյեմբերի 4-15 մասնակցել է Համաշխարհային բանկի ինստիտուտի և Արժույթի միջազգային հիմնադրամի կողմից կազմակերպվող «Գործիքներ և քաղաքականությունները ընդգրկուն (ներառական) աճի համար», որը տեղի է ունեցել Ավստրիայի մայրաքաղաք Վիեննայում և ֆինանսավորվել է Ավստրիայի ֆինանսների նախարարության կողմից:

Համալրողողների թվաքանակը՝ 38

Համալրել հրապարակումներ՝

1. **ՀՊՃՀ-ի հետք՝** Սարինյան Ռ.Ն. Հայ տնտեսագիտական մտքի հիմնական հոսանքները (XIX դարի 70-90-ական թվականներ), Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ, 2013, 224 էջ

2. ՀՊՏՀ-ի հետք՝

ա) Յու.Մ.Սուվարյան, Վ.Լ.Հարությունյան, Վ.Ա.Սարգսյան, Վ.Վ.Խաչատրյան, Գիտակրթական համակարգի կառավարման ռազմավարությունը Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն», հրատ., 2013թ. 232 էջ

բ) Յու.Սուվարյան, Վ.Միրզոյան, Հանրային կառավարման տեսություն և պատմություն, Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2013թ. 368 էջ

3. **«Անանիա Շիրակացի» ՄՀՀ-ի հետք՝** «Հայաստանի Հանրապետության սոցիալ-տնտեսական կայուն զարգացման հիմնախնդիրները» (գիտական հոդվածների ժողովածուներ), Եր., 2013, 1(17) 290 էջ, 2(18) 346 էջ, 3(19) 266 էջ:

XI. Տեղեկություն համալրել միավորումների (ամբիոններ, լաբորատորիաներ և այլն) մասին –

**Ինստիտուտի տնօրեն,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ
տնտեսագիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր՝**

Վ.Լ. Հարությունյան

**Գիտքարտուղար,
տնտ. գիտ. թեկնածու՝**

Ք.Յու.Բաղդասարյան

Արտոնագրային ցուցանիշներ

№	Կազմակերպությունը	Արտոնագրերի հայտերի թիվը	Դրական որոշումների թիվը	Ստացված արտոնագրերի թիվը
1	2	3	4	5
	-	-	-	-

2013 թ. թեմադրկայի ամփոփ տվյալներ

№	Կազմակերպությունը	Թեմաների կամ պայմանագրերի թիվը (n) և ֆինանսավորման ծավալը (X հազ. դր.)			
		Նպատակային ֆինանսավորում	Բազային ֆինանսավորում	Թեմատիկ ֆինանսավորում	Տնտ. պայմանագրեր
1	2	3	4	5	6
	Տնտեսագիտության ինստիտուտ	-	1 118357828	1 4827000	-

Կազմակերպության անցկացրած հանրապետական և միջազգային գիտական միջոցառումները

№	Միջոցառումները	Անցկացման վայրն ու ժամանակը, կազմակերպիչները	Մասնակիցների թիվը	
			ընդամենը	այդ թվում՝ արտ. երկրներից
1	2	3	4	5
1.	Հանրապետական գիտա-ժողով «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները ՀՀ-ում»	Ք. Երևան, Գրիգոր Լուսավորիչի 15, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվան ՏԻ, 24-25 հունիսի 2013թ., ՏԻ և ՀՊՏՀ	115	-
2.	Հանրապետական գիտա-ժողով «Սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի հիմնախնդիրները ՀՀ-ում»	Ք. Երևան, Գրիգոր Լուսավորիչի 15, ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվան ՏԻ, 16-17 դեկտեմբերի, 2013թ., ՏԻ և ՀՊՏՀ	110	-

Աշխատակիցների արդասահման, այդ թվում՝ ԱՊՀ երկրներ, կատարած գործուղումները

№	Կազմակերպությունը	Երկիրը	Գործուղված գիտնականների թվաքանակը		
			Գիտաժողովներին մասնակցելու	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու	Բանակցությունների և քննարկումների համար
1	2	3	4	5	6
1.	Տնտեսագիտության ինստիտուտ	Բելառուս	-	1	-
		Թուրքմենիա	1	-	-
		Ավստրիա	-	-	1

Արդասահմանյան գիտնականների ընդունելություն կազմակերպությունում

№	Կազմակերպությունը	Երկիրը	Ընդունված գիտնականների թվաքանակը		
			Գիտաժողովներին մասնակցելու	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու	Բանակցությունների և քննարկումների համար
1	2	3	4	5	6

Կազմակերպության միջազգային դրամաշնորհներ

№	Կազմակերպությունը	Թեմայի անվանումը	Հիմնադրամի կամ կազմակերպության անվանումը	Դրամաշնորհի ժամկետը		Ֆինանսավորման ծավալը (\$, €, դր., руб.)		Թեմայի ղեկավարը
				սկիզբ	ավարտ	ընդհանուր	2013 թ. համար	
1	2	3	4	5		6	7	8

Կազմակերպության 2013 թ. ֆինանսավորման ծավալները

№	Կազմակերպությունը	Բյուջե	Արտաբյուջե	Դրամաշնորհներ		
				արտարժույթ (\$, €, руб.)	արժույթի կուրսը	դրամ
1	2	3	4	5	6	7
1.	Տնտեսագիտության ինստիտուտ	132019,728	7447000	-	-	-

ԳԱԱ գիտաշխատողների 2013 թ. հրապարակումների ընդհանուր քանակը

№	Կազմակերպությունը	Մենագրություն, ժողովածու		Ուսումնական ծեռնարկ, դասագիրք		Հոդվածներ, զեկուցումներ		Թեզիսներ	
		Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Տնտեսագիտության ինստիտուտ	12	-	-	-	....	10	-	1

Ասպիրանտների թվաքանակը

№	Կազմակերպությունը	Ասպիրանտների քանակը (այդ թվում՝ կանայք) առ 01.01.2013 թ.		Հաշվետու տարում ասպիրանտուրա են ընդունվել (այդ թվում՝ կանայք)	
		ա/կ.	ա/չկ.	ա/կ.	ա/չկ.
1	2	3	4	5	6
	Տնտեսագիտության ինստիտուտ	6 (1)	11 (9)	4 (0)	-

Տվյալներ մասնագիտական խորհուրդների վերաբերյալ

№	Կազմակերպությունը	Ատենախոսության խորհրդի ծածկագիրը	Մասնագիտության ծածկագիրը և անվանումը	Խորհրդի նախագահը, գիտքարտուղարը (գիտ.աստիճան, անուն, ազգանուն)	2012 թ. կազմակերպության աշխատակիցների կողմից պաշտպանված ատենախոսությունների թիվը	
					դոկտորական	թեկնածուական
1	2	3	4	5	6	7

Աշխատողների թվաքանակի ամփոփ տվյալներն առ 01.01.2014 թ.

№	Կազմակերպությունը	Աշխատողների ընդհանուր թիվը	Գիտական աշխատողների ընդհանուր թիվը	ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոսներ	ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամներ	Գիտության դոկտորներ	Գիտության թեկնածուներ
1	2	3	4	5	6	7	8
	Տնտեսագիտության ինստիտուտ	89	72	1	1	12	30

REPORT

On the main results of the research and scientific-organizational activities of M. Kotanyan Institute of Economics of the NAS of the RA for 2013

I. The Main Results

Within the scope of “*Approaches to Increase the Efficiency of Taxation and Tax Administration in the Republic of Armenia*” Research Project (Team Leader: Vladimir Harutyunyan, Doctor of Sciences (Economics), the corresponding member of the NAS of the RA) tax potential assessment methods were justified in order to reduce the tax burden, taking into account approaches aimed at minimizing the tax evasion practices adopted by the businesses. Thorough and deep research on tax potential is required to be carried out as well, taking into account economic, social, historical, and political factors and peculiarities with regard to these factors that will help to increase the efficiency of tax administration and taxation in the Republic of Armenia.

The following books were published: Suvaryan, Yu., Harutyunyan, V., Sargsyan, V., Khachatryan V. Strategy of Science and Education System Management; Harutyunyan, V. (Ed.) Institute of Economics of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia: Trajectory and Future Outline, Contemporary Issues; Sarinyan, R. The Mainstreams of Armenian Economic Thought. In the book “The Enriched Scraps of the Mining Industry and Assessment of the Environmental Damage caused by them” by Avagyan, H., the author discusses the issues regarding useful elements extracted in the existing (or perspective) ores and heavy metals released into the air. In the book “The Issues on Development of Agriculture Production and their Solutions” by Bayadyan, A. the author studies the practices adopted in the supply of raw materials to be processed to the manufacturing companies, and proposes specific steps to improve the supply chain and measures aimed at developing the industry. In the book “The Issues of the State Regulation of the Balance of Payments and Approaches to Address them in the Republic of Armenia” by Harutyunyan, D. the author discusses the impact of macroeconomic indicators/variables on the balance of payments of the nation and advantages and shortcomings of contemporary balancing methods.

IV. Applied Research Results

Within the scope of “***Approaches to Increase the Efficiency of Taxation and Tax Administration in the Republic of Armenia***” Research Project (Team Leader: Vladimir Harutyunyan, Doctor of Sciences (Economics), methods were designed and proposed to improve the efficiency of the tax administration; complex methods of estimating tax potential (both in case of the state and businesses) were designed and a model for the short-run-period was proposed to estimate the above-stated tax potential within the framework of reducing the size of the shadow economy that would enable to report higher GDP (5-10%) and reduce the size of the shadow economy by 1.5-2% in the modern stage of economic reforms in the Republic of Armenia.

In 2013, within the scope of “***The Enriched Scraps of the Mining Industry and Assessment of the Environmental Damage caused by them***” Research Project (Team Leader: Hrachik Avagyan, Doctor of Sciences (Geology and Mining)), conclusions and recommendations that could be useful in implementing crisis response measures in the Republic of Armenia and economic policy being reviewed; conclusions and recommendations on increasing the efficiency of mining industry, and environmental sustainability were proposed to the Government.

**Отчет об основных результатах научной и научно-организационной
деятельности Института экономики имени М.Котаняна НАН РА
за 2013 г.**

1. Важнейшие результаты деятельности института.

В рамках темы **«Пути повышения эффективности налогообложения и налогового администрирования в РА»** (рук. темы, член-корр. НАН РА, д.э.н. В.Арутюнян) обоснованы подходы к оценке налогового потенциала с точки зрения оптимизации налоговой нагрузки, приняв за основу пути снижения уклонения от уплаты налогов со стороны хозяйствующих субъектов. В отношении налогового потенциала необходимо провести также углубленные и фундаментальные исследования с учетом экономических, социальных, исторических и политических факторов и особенностей их проявления, которые способствуют повышению эффективности налогообложения и налогового администрирования в РА.

Опубликованы книги Ю.Суваряна, В.Арутюняна, В.Саргсяна,

В. Хачатряна «Стратегия управления научно-образовательной системы», под научной редакцией В.Арутюняна «Институт экономики Национальной Академии Наук РА: пройденный путь, проблемы настоящего и контуры будущего », Р.Сариняна «Основные течения армянской экономической мысли». В книге Г.Авакяна «Оценка отходов обогащения руд горнорудной промышленности РА и их экологических последствий» рассматриваются проблемы, связанные с извлечением полезных элементов в эксплуатируемых (готовых к эксплуатации) месторождениях и выбросам в окружающую среду тяжелых металлов. В работе А.Баядяна «Проблемы развития сельскохозяйственного производства в РА и пути их решения» исследованы основные пути развития промышленных организаций по переработке сельхозсырья, проблемы обеспечения эффективности интеграционных отношений, а также стимулирования развития сельскохозяйственного производства. В монографии Д.Арутюняна «Проблемы государственного регулирования платежного баланса и пути их решения в Республике Армения» рассматриваются влияние макроэкономических показателей на платежный баланс страны, а также преимущества и уязвимые стороны современных методов балансирования.

II Основные результаты исследований по базовому финансированию

1. Из научных тем в направлении «Макроэкономические проблемы и финансы» исследованы:

В рамках темы **«Антикризисные мероприятия в мире и в Армении»** (рук. – темы, член – корр. НАН РА, д.э.н. В.Арутюнян) выявлено, что в мировой экономике благодаря осуществленным и осуществляемым в настоящее время антикризисным мероприятиям получены определенные результаты, однако существует ряд проблем, являющихся рисковыми для мировой экономики, которые могут оказать свое негативное влияние на развивающиеся страны и страны с малой открытой экономикой. Показано также, что нарастающая угроза дефолта США по долговым обязательствам и его уже заметное негативное влияние, рост государственной задолженности стран ЕС и, особенно, замедление темпов экономического роста в РФ отрицательно повлияют на темпы роста экономики РА. Исходя из этого, важными задачами должны стать осуществление программных положений и приоритетов, принятых правительством РА (а также придание им правильной и своевременной антициклической ориентации) с точки зрения разработки программ социального обеспечения, нейтрализации отрицательного социального влияния экономических потрясений и кризисов.

2. В направлении «Проблемы реального сектора экономики» исследованы:

В рамках темы **«Пути решения проблем регулирования форм хозяйствования производственных процессов аграрной сферы РА»** (рук. темы, д.э.н. А.Баядян) исследованы принципы формирования сельскохозяйственных кооперативов, задачи регулирования, направленность деятельности, факторы, препятствующие формированию кооперативов, возможности их преодоления. Дан анализ государственной поддержки, направленной на развитие кооперативов, благодаря которой сегодня в республике функционируют 148 сельскохозяйственных кооперативов. Сделаны предложения относительно обеспечения государственной поддержки, доступного кредитования с предоставлением субсидий, консультаций, развития маркетинга, направленных на экономическое развитие общин.

3. В направлении **«Проблемы развития сферы услуг и социальной демографии»** исследованы:

В рамках темы **«Экономические проблемы формирования электронного государства и информационного сообщества и пути их решения в РА»** (рук. темы, к.э.н. А.Маркосян) исследованы концептуальные принципы и подходы к развитию информационного сообщества и формированию электронного государства, лежащие в основе этого объективные и субъективные факторы, передовой зарубежный опыт. Электронное государство представлено в качестве нового этапа развития информационного сообщества, которое позволяет не только повысить эффективность системы государственного управления, но и открывает новые возможности для экономического развития и интернационализации.

В рамках темы **«Предпосылки обеспечения социальной и демографической безопасности в РА»** (рук.темы, д.э.н. Т.Манасерян) исследована связь личность - семья - общество - государство и ее эволюция в годы независимости, выявлены явления и факторы, влияющие на жизненный уровень населения, возможные пути его улучшения. Дан анализ миграционных процессов в Армении за два десятилетия независимости. Представлены изменения состава населения и причины, порождающие их, обоснованы возможности сокращения бедности за счет увеличения уровня занятости населения.

4. В направлении **«Теоретические исследования и история экономической мысли»** исследованы:

В рамках темы **«Основные течения армянской экономической мысли 70-90-х гг. 19-го века»** (рук. темы, д.э.н., Р.Саринян) вышла в свет монография Р.Сариняна «Основные течения армянской экономической мысли». В работе армянская экономическая мысль 70-90-х гг. 19-го века исследована в комплексе либеральных, национально-консервативных и народнических течений, в диапазонах, объединяющих и разъединяющих систему этих взглядов.

III Основные результаты исследований по тематическому финансированию

1. В рамках завершенной темы «Интернационализация деятельности субъектов рынка Беларуси и Армении по привлечению, адаптации и внедрению новых технологий в экономические системы двух стран»

(11РБ-009) (рук. темы, к.э.н. А.Маргарян) исследованы и выявлены теоретико-методические основы взаимодействия субъектов рынка в системе международного трансфера технологий, исследован и обобщен мировой и отечественный опыт в сфере создания и трансфера новых технологий, выделены и систематизированы сформировавшиеся за последние десятилетия тенденции и вызовы в мировой экономике, обуславливающие поведение инновационных систем национальных экономик в предстоящие десятилетия, определены характерные для сферы науки и техники РА и БР слабые и сильные стороны, проанализированы и оценены потенциалы трансфера технологий Республики Армения и Республики Беларусь, а также указаны наиболее рациональные направления их осуществления, исследованы условия и факторы реализации эффективной политики в области трансфера технологий в РА и РБ.

Выделены основные направления технологий, существенное развитие которых Республика Армения, с учетом ресурсных возможностей и ограничений страны, в состоянии обеспечить в предстоящие два десятилетия. В этом контексте была сделана попытка дать оценку основных технико-экономических параметров создаваемых в стране видов продукции и возможных границ рынков их реализации.

Проведено исследование предпринимательской среды экономики РА, имея в качестве основного критерия готовность и заинтересованность деловой среды в создании или внешнем заимствовании новейших технологий. В контексте инновационного предпринимательства рассмотрены основные факторы, препятствующие созданию и внедрению новейших технологий и высокотехнологичных продуктов. В частности, были проанализированы основные институциональные факторы, имеющие системообразующее значение в вопросе создания, адаптации и внедрения новых технологий.

Выявлены наиболее перспективные направления технологической модернизации, на их основе предложен проект новой технологической платформы Республики Армения, исходя из необходимости перехода экономики к парадигме инновационного экономического роста, разработаны основные направления инновационной политики и трансфера технологий на внутреннем рынке и их основные инструменты.

Опубликовано 30 статей и одна монография. Совместно с белорусской стороной было подготовлено и опубликовано 16 совместных статей в научных журналах, в том числе 6 в зарубежной научной прессе.

2. В рамках темы **«Проблемы регулирования государственного долга и пути их решения в Республике Армения»** по тематическому финансированию исследованы современные подходы к государственному долгу и его управлению, цели управления, принципы, стратегия и методологические задачи оценки, риски, связанные с государственным долгом и методы их оценки. Проанализирован и систематизирован зарубежный опыт управления государственным долгом. Рассмотрены необходимость управления государственным долгом и подходы в послекризисный период, а также задачи формирования эффективной системы управления, потребность в которой особенно обострилась в годы мирового финансово-экономического кризиса. В связи с этим стал еще более актуальным поиск экономически обоснованных источников заемных средств и разработка новых подходов к управлению.

/ V Результаты прикладных исследований

В рамках темы **«Пути повышения эффективности налогообложения и налогового администрирования в РА»** (рук. темы, член – корр. НАН РА, д.э.н. В.Арутюнян) разработаны пути улучшения налогового администрирования, а также комплексные методы оценки налогового потенциала государства и хозяйствующих субъектов и предложена краткосрочная модель последних в контексте уменьшения масштабов теневой экономики, что способствует увеличению ВВП на 5-10% и снижению уровня теневизации экономики на 1,5-2% на современном этапе экономических реформ РА.

В 2013 г. в Правительство РА представлены заключения и предложения, полученные в рамках научной темы **«Оценка отходов обогащения руд горнорудной промышленности и их экологических последствий в РА»**, выполненной доктором геолого-минералогических наук Г.Авакяном, которые могут быть полезны в контексте осуществляемых в РА антикризисных мероприятий и обновляемой экономической политики, в деле повышения эффективности работ в горнорудной промышленности РА, а также в борьбе за чистоту окружающей среды.